

[O cílevědomosti nad románem „Mantrap“ Sinclaira Lewise]

76-94 cílevědomost, průšvih, Lewis (Sinclair)

760823-1

(94) (7) (SSaŽ, Dunaj, 23. 8. 76 odpol.)

V Račicích jsem přečetl Lewisův překvapivý (pro mne alespoň) román „Mantrap“ („Past na muže“) a v závěru jsem našel dost kuriózní myšlenku; dost kuriózní na to, aby mohla být pravdivá. Na nádraží po rozloučení s Alvernou stojí spolu Ralph a Joe dost nešťastní a promlouvají spolu:

„Have men and women always got to hurt each other this way?” cried Ralph.

„Yes. Anybody that ain't content with being a peddler is going to hurt himself, and everybody else, I guess,” said Joe. (0345, London 1937, p. 231)

Můžeme připustit, že na tom něco je? Do jaké míry to je pravda?

Není pochyb o tom, že člověk, který nepluje prostě s proudem, ale má určitý vyhraněný cíl, jehož chce dosáhnout, si v jistém smyslu „komplikuje“ život. Ovšemže pak do takto „komplikovanějšího“ života strhuje i druhé, a tak „komplikuje“ život i jim. Nicméně toto „zasahování“ do života druhých není jediné, není jednosměrné. Vždyť naopak člověk, který se nechá nést proudem, který nemá a neuznává žádný cíl, jehož je třeba dosahovat napříč, nebo dokonce proti proudu, představuje obtíž a komplikaci pro druhého, s nímž je životně spojen a který takový cíl uznává a má. Jak často je lhostejnost k práci životního partnera tíživým břemenem a takřka nepřekonatelnou překážkou toho, aby se partnerovo úsilí přestalo vyčerpávat na prkotinách a mohlo se soustředit k podstatnému výkonu! Vcelku lze říci, že lhostejnost, intaktnost a neschopnost či nevěle porozumět opravdovému úsilí o něco většího či velkého je nejtěžší brzdou nápravy věcí a tzv. společenského pokroku. A tak se ukazuje, že nešťastnými se lidé navzájem činí jak tím, že o něco usilují, tak tím, že neusilují o nic.

A ovšem navíc je nutno upozornit na základní důležitost toho, oč vlastně člověk usiluje. Zdroj svízeli, zármutku a neštěstí nemusí spočívat v tom, že některý z našich blízkých (anebo i nám velmi vzdálený člověk) o něco usiluje, ale v tom, že usiluje o nesmyslnou nebo škodlivou věc. Příklad, který ve svém románu tak působivě zpřítomňuje Sinclair Lewis, je dosti poučný právě proto, že žádný z partnerů vlastně neusiluje o nic světoborného, a dokonce ani o nic nového; Alverna je nespokojená se svým životem, který se utváří způsobem ovlivněným Joeovým způsobem života; a Alverna to cítí jako sevření a nesvobodu. Joe si uvědomuje, že

vlastně nutí Alvernu k něčemu, co jí je cizí a co vlastně ona nechce, ale se svým způsobem života nehodlá nic podniknout. A Ralph je se svým životem přese všechnu omrzelost hloupými a nafoukanými bližními natolik spokojen, že chce na tutéž cestu přivést jak Alvernu, tak Joea. Ale ačkoliv Alverna jediná je se svým životem nespokojená, nemá v úmyslu se nechat vázat jiným směrem, nýbrž v Ralphovi vidí jen vysvobození – tedy žádný závazek. Není na tom tedy lépe než oba muži, kteří naopak závazky uznávají; dokonce uznávají i závazky, které jsou pouhými předsudky a společenskými konvencemi, tedy které skutečnými závazky ani nejsou. A tak příklad Lewisových hrdinů nevyhrocuje naši otázku správným směrem, pokud jde o teoretické vyjasnění; ale na druhé straně ji vyhrocuje velmi správně proto, že náš život opravdu nebývá exemplifikací teoretických pravd. A tak to, co spolu po odjezdu vlaku s Alvernou prohodí Ralph s Joem, nelze přetěžovat. Je to pro ně, zejména pro Joea, spíše něco jako rezignace než nějaká osvětlující moudrost. Že to Lewis sám takto nejspíš míní, se zdá pravděpodobným už proto, že v celém románu je podobných sentencí velice málo, takže ani tady asi nejde o „sentenci“ autorovu.